

*Катерина ТКАЧ,
аспірант Національної юридичної академії України
імені Ярослава Мудрого*

ПЕРЕДУМОВИ ТА КОНЦЕПТИ РЕФОРМИ АНГЛІЙСЬКОГО ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Ключові слова: *Правила цивільного судочинства; проміжна доповідь лорда Вулфа; заключна доповідь лорда Вулфа; реформа цивільного процесу Англії; концепти ПЦС.*

Протягом останніх років у багатьох країнах назріла необхідність реформи цивільного процесуального судочинства. Найрадикальніші й знакові зміни відбулися у цивільному процесі Англії та Уельсу в період з 1998 року, коли було прийнято перший консолідований процесуальний акт – Правила цивільного судочинства (ПЦС). Принагідно слід акцентувати увагу на тій обставині, що реформи англійського цивільного судочинства стали певною моделлю для проведення низки реформ та кардинального оновлення цивільного процесуального законодавства в інших країнах світу. Так, ідеологію реформ Англії сприйняли Німеччина, Іспанія, Франція, у модернізованому законодавстві яких проявився «англійський дух» [1]. Є країни, які майже повністю інкорпоровали норми англійського цивільного процесу – реформою цивільного судочинства Гонконгу від 2 квітня 2009 року було запроваджено нововведення, змодельовані за реформою лорда Вулфа [2]. Досвід Англії, на наш погляд, відтворює загальну тенденцію розвитку процесуальних систем у зв'язку з глобалізацією, тому не випадково, що «революційний» дух реформ англійського цивільного процесу покладено в основу інших законодавств.

Досліджували реформи англійського цивільного судочинства як українські та російські вчені (А. Давтян, М. Єлісеєв, В. Комаров, О. Кудрявцева, В. Пучинский та ін.) [3–8], так і іноземні правники (В. Варано, лорд Х.К. Вулф, Д. Грін, П. Дарбішає, К. Елліотт,

М. Зандер, Ф. Квінн, Г. Лайтман, Г. Слеппер) [9–17], що свідчить про актуальність аналізу концептуальних аспектів реформи в Англії в контексті дифузії новелізаційних процесів у цивільному процесуальному законодавстві різних країн.

Отже, метою статті є дослідження передумов, причин та основних ідей реформи англійського цивільного судочинства, що в подальшому вплинули на розробку і прийняття нового та першого в історії Англії цивільного процесуального кодексу.

У процесуальній літературі зроблено принципові спостереження про те, що в сучасному суспільстві новелізація законодавства має здійснюватися в аспекті гармонізації національних процесуальних систем на основі використання найкращих елементів континентальної та англосаксонської систем права, а задля забезпечення справедливого судового розгляду згідно з Європейською конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод в умовах фундаменталізації прав людини у межах як національного, так і інтернаціонального правопорядків виникає необхідність модернізації інститутів правосуддя та судочинства [5, 95–96]. Слід звернути увагу і на позицію, згідно з якою мета ефективного судового захисту може досягатися лише через порівняння, адже тільки у такий спосіб «... можна вийти за межі норм та абстрактних суджень і зрозуміти різницю між процесуальними системами та їх глибокі культурні корені, а також відзначити тенденції до зближення та деякі загальні базові принципи, що існують поряд

з відмінностями» [9, 32]. Тому проблема захисту прав людини стала фактором, «... що об'єктивно визначає принципи формування та функціонування різних правових систем і їх взаємодії» [18, 1].

Щодо проблеми глобалізації, можна визначити й інший її аспект – формування міжнародного цивільного процесу. Як справедливо зауважив А.Г. Лісіцин-Светланов, норми, що належать до міжнародного цивільного процесу, мають на меті подолання територіального характеру судової влади та судових актів, а також вирішення конфлікту юрисдикції й узгодження питань щодо отримання правової допомоги для «... надання судовому рішенням дійсної ефективності в умовах міжнародного життя». Для створення оптимального порядку розгляду справ з іноземним елементом важливою є модернізація внутрішнього законодавства, адже, як зазначив автор, правовою основою загальної глобалізації міжнародного цивільного процесу є інститут взаємності, що стосується не тільки надання суб'єктам іноземного права національного режиму в цивільному процесі, а й питань колізійного регулювання та процесуального характеру [18, 12–13].

Не випадково останнім часом доцільним вважається висвітлення точки зору В.В. Комарова з приводу еволюції доктрини та зміни парадигми цивільного процесу в аспекті корпоративізму. З огляду на те, що підходи до правосуддя як до високозначимого соціального інституту змінюються, вони визначаються у контексті судової влади та її реалізації через механізми справедливої судового розгляду. Незважаючи на існуючі недоліки у сфері правосуддя, сама його ідея у соціальному усвідомленні стає домінуючою. Історичне ж становлення та розвиток правосуддя у цивільних справах в межах національних правових систем підтверджують його сталість і самостійність, що свідчить про тягіння лише до еволюційних змін певних процесуальних інститутів та моделей [5, 95–96].

На фоні визначених тенденцій слід зазначити, що реформа цивільного процесу Англії 90-х років ХХ століття має свої передумови і концепти, які справляють більш загальне значення для національних законодавств.

Протягом багатьох століть правова система Англії розвивалась автономно, і зв'язок з європейським континентом не мав

на неї істотного впливу. Вона належить до англосаксонської правової сім'ї, основним джерелом якої є норма, сформульована суддями і виражена у судових прецедентах, тобто судових рішеннях у кожній конкретній справі, які згодом набувають загальнообов'язкової сили. Крім того, джерелом права є і статутне (законодавче) право парламентського походження. Останнім часом в англійській правовій доктрині помітним стало підвищення ролі нормативних актів. За ними визнається найбільша юридична сила і якщо прецедент суперечить закону, то він може його анулювати [3, 147–149].

Передумовою кардинальних змін цивільного судочинства Англії стала певна криза цивільного процесу в країні. Вчені зауважили, що англійський цивільний процес завжди базувався на засадах чистої змагальності [16, 236]. Вади системи абсолютної змагальності, які згодом унеможливили розгляд справ судом, стали однією з причин тотального перегляду та реформації цивільного процесу. Так, надмірна тривалість процесів, надзвичайна складність юридичної фразеології [13, 237], великі судові витрати учасників, пасивність судді [16, 236], невинуватна складність процесуального права в цілому, а також окремих його інститутів призвели до того, що учасники судочинства потрапляли у дестабілізовану систему із зовсім невідрегульованими механізмами. Отже, сторони просто залишались «сам на сам», в умовах «чистої» змагальності, без будь-якого втручання з боку суду та впливу на вирішення справи, не рівні у доступі до інформації та матеріальному стані. Така процедура була недосконалою і потребувала кардинальних змін [10].

На відміну від багатьох європейських країн, в Англії галузь цивільного судочинства є предметом регулювання делегованого законодавства (тобто актами законодавчого характеру, що видаються урядом за уповноваженням парламенту і, по суті, являють собою передачу парламентом частини своїх законодавчих функцій уряду). Тому питання провадження у цивільних справах вирішуються не законами (кодексами), а підзаконними актами, так званими правилами [3, 151]. Основними документами, що регулювали цивільно-процесуальні відносини на

той час, були Правила Верховного суду Англії (*Rules of the Supreme Court*) 1965 року та Правила судів графств (*County Court Rules*) 1981 року. Вони й були головними джерелами цивільного судочинства. Правила Верховного суду та Правила судів графств встановлювали порядок і строки вчинення сторонами процесуальних дій. Але за відсутності ефективного контролю з боку суду законодавчо закріплені норми ігнорувалися, що призводило до зловживань сторонами своїми правами [10].

Результати масштабного проекту під назвою «Перегляд цивільного судочинства» показали, що час між надходженням справи до суду графства та самим судовим розглядом цієї справи доходив до трьох (!), а у Високому суді – і до п'яти років. Незважаючи на те, що часові обмеження все ж таки існували і були закріплені у законодавстві, вони нехтувалися як судами, так і сторонами. Іноді такі порушення мали на меті пролонгацію строків для проведення переговорів та досягнення згоди між сторонами, але за відсутності контролю з боку суду вони зводились до невиправданого затягування розгляду справи.

Що стосується дорожніх процесів, то навіть найпростіші справи вимагали надмірних витрат, що часто було безпосередньо пов'язано з терміном розгляду справи [14, 478–479].

Складність та незрозумілість процесуального законодавства змушували сторони звертатись за допомогою до юристів. Таким чином, сторона, яка не мала змоги вести процес самостійно від свого імені, опинялась у вкрай не вигідному становищі, «змагаючись» з професійним адвокатом. За таких умов винесення рішення на користь однієї чи іншої сторони було поставлено у пряму залежність від можливості «оплатити процес», що стосувалася судових витрат, які для більшості громадян були неприйнятними, та оплати послуг фахівців [16, 236].

Серед зовнішніх причин, що також вплинули на необхідність реформування процесуального законодавства, як зазначає О.В. Кудрявцева, постали проблеми уніфікації, гармонізації цивільного процесуального законодавства держав-членів Європейського Союзу (ЄС). Амстердамський договір, що вступив у силу 1 травня 1999 року,

став відправним пунктом при розробці та обговоренні пропозицій зі створення удосконалених, але водночас спрощених національних цивільних процесуальних норм, уніфікації окремих інститутів цивільного процесуального права всередині ЄС. При кодифікації цивільного процесуального права держав-членів ЄС постають певні проблеми щодо форм відправлення правосуддя, адже у кожній окремій країні вони мають свої особливості. Таким чином, виникає потреба зближення національних правових систем, передусім у сфері регулювання комерційних і процесуальних відносин, пов'язаних з міжнародним комерційним оборотом, у зв'язку з чим виокремлюються два методи зближення [8, 5–6].

Отже, Англія постала перед необхідністю вирішення кола нагальних проблем, які потребували концептуальних змін законодавства.

Наведене стало поштовхом для започаткування англійських реформ. Активні обговорення та наради, присвячені питанням цивільного процесу й організації цивільних і кримінальних судів в Англії та Уельсі, проводилися на парламентському рівні з 1851 року, тобто робота з оновлення процесуального законодавства була розпочата давно.

У 1992 році Генеральна рада адвокатів та Товариство юристів утворили незалежну робочу групу для критичного аналізу ситуації, коло повноважень якої зводилося до радикального перегляду стану справ у цивільних судах та надання рекомендацій для ефективного вирішення цивільних справ з урахуванням суспільних потреб і очікувань. У червні 1993 року комісією була підготовлена доповідь «Цивільне судочинство на випробувальному терміні – час для змін» (*The Heilbron-Hodge report*), у якій зазначалось, що англійська система цивільного судочинства потребує подальшого нагального реформування та модернізації. Основоволожними питаннями доповіді були: головним принципом судового процесу повинна бути спрямованість на якнайшвидше вирішення спору; учасники процесу повинні вести свої судові справи, виконуючи необхідні дії з найбільшою результативністю та швидкістю; процедура провадження у справах має бути простою та зрозумілою як для юриста, так і для непрофесіонала [10]; судді мають кон-

тролювати хід справи, не допускаючи необґрунтованих відкладень та затягування справ; широке застосування технічних засобів [13, 233].

Етапним у ході процесуальної реформи став 1994 рік, коли від лорда-канцлера Англії, лорда Ірвіна, до голови Апеляційного суду лорда Вулфа надійшла пропозиція щодо всебічного дослідження провадження у цивільних справах з метою подальшого регулювання цивільно-процесуальних відносин шляхом прийняття нового консолідованого акта, що стало формальним початком проведення широкомасштабної кардинальної реформи англійського цивільного процесу [6, 14]. У цей же час лорд – головний суддя (голова Відділення королівської лави Високого суду правосуддя) та віце-канцлер видають нові радикальні практичні вказівки для провадження у справах у Високому суді, основними принциповими положеннями яких були: об'єднання Відділення королівської лави та Канцлерського відділення, запровадження єдиного процесуального акта для Високого суду та судів графств; положення судових документів (бланки, форми) мають бути зрозумілими та чітко й доступно сформульованими; встановлення обмежень для розкриття документів; суддя має втручатися у хід справи з метою запобігання марнуванню часу; запровадження процедури альтернативного вирішення конфліктних ситуацій (*Alternative dispute resolution – ADR*) [13, 233–234].

У проміжній доповіді з питань доступності правосуддя (*The Interim Report on «Access to justice»*) лорд Вулф, аналізуючи недоліки існуючої системи цивільного судочинства, дійшов висновку, що нова система має будуватися на засадах справедливості, ясності, пропорційності, чіткості та ефективності. І хоча проміжна доповідь багато в чому повторювала раніше розроблені проекти та рекомендації, вона містила і чимало нововведень, зокрема пропозиції щодо введення ефективної системи судового управління справою, диверсифікованої системи розгляду різних справ залежно від цінового критерію, застосування суддями інформаційної техніки, відео- та телефонного зв'язку [10]. У 1996 році лорд Вулф опублікував остаточний звіт на тему «Доступ до правосуддя» (*The Final*

Report on «ccess to Justice») за наслідками реформування законодавства та можливості подальшого впровадження у життя основних правил цивільного судочинства. Запропонований проект надалі став базою для нормотворчої роботи [11].

Заключна доповідь містила безпосередні вказівки щодо конкретних пропозицій реформування системи цивільного судочинства, основні характеристики якої полягали у наступному. Вводилися поняття судового управління справою (*case management*), запроваджувалася можливість залучення у справі єдиного експерта для вирішення конкретного питання з метою економії витрат сторін та сприяння кооперації зусиль сторін. Була запропонована диференціація розгляду спорів залежно від ціни позову. Встановлювались альтернативні методи розгляду справи та поняття «допроцесуального протоколу» (*pre-action protocol*). Ці та інші нововведення знайшли своє подальше втілення у Правилах цивільного судочинства, робота над якими проходила під керівництвом лорда Вульфа [4, 57].

1997 рік відзначився прийняттям Закону про цивільне судочинство (*Civil Procedure Act*), який проголошував, що метою є створення системи правосуддя, яка є доступною (*accessible*), чесною і прозорою (*fair*) та ефективною (*efficient*), а також закріплював створення Комітету з Правил цивільного судочинства (*Civil Procedure Rule Committee*), який би продовжив розпочату роботу з нормотворення та вдосконалення існуючих положень і Ради з цивільного судочинства (*Civil Justice Council*), функції якої полягали в контролюванні системи цивільного судочинства, дослідженні шляхів підвищення ефективності, доступності та прозорості системи цивільного судочинства, консультуванні Лорда-канцлера та представників судової влади з питань подальшого вдосконалення цивільного процесу, поданні на розгляд пропозицій запропонованих змін Лорду-канцлеру та Комітету з Правил цивільного судочинства (ст. 6 (3)). Вказаний закон визначив правовий статус Правил, розширив повноваження Лорда-канцлера, до компетенції якого тепер входило вирішення питання щодо подальшої долі розроблених Правил цивільного судочинства

(ст. 2 (8)). Комітет з ПЦС створено у липні 1997 року, на цей час було обрано новий уряд, який мав намір переглянути остаточний звіт лорда Вулфа. Це завдання було покладено на сера Пітера Міддлтона [12, 29]. Він повинен був висвітлити питання аналізу ефективності запроваджених нововведень в аспекті можливого скорочення судових витрат, пришвидшення розгляду справи, спрощення процедур судового розгляду та пропорційності розміру залучених ресурсів для реалізації поставлених цілей [15, 63–64].

У вересні 1997 року сер Пітер Міддлтон виступив зі звітом, в якому схвалив пакет реформ, запропонованих лордом Вулфом [19, 382]. Комітет з Правил цивільного судочинства завершив роботу над проектом нового процесуального акта, наприкінці 1998 року направлено до Лорда-канцлера. За його наказом з 26 квітня 1999 року суди почали керуватись новими Правилами цивільного судочинства (*Civil Procedure Rules*) 1998 року [7, 87–88].

Доктринальний аналіз ПЦС дає змогу виокремити найбільш важливі визначальні концепти реформи та Правил. Принциповими засадами під час реформування цивільного процесуального законодавства стали: запровадження інституту судового контролю та управління справою, що відбулося на зміні моделі судочинства; диверсифікація порядку розгляду різних категорій позовів через введення триланкової системи розгляду справ (розгляд позовів з невеликою ціною, прискорений розгляд та універсальний), що у свою чергу сприяло пришвидшенню розгляду справ, спрощенню процедур розв'язання нескладних спорів та зменшенню витрат; закріплення на законодавчому рівні механізмів стимулювання сторін щодо вирішення спору у позасудовому порядку. Отже, теоретично можна виокремити такі основні концепти реформи – перехід до нової моделі судочинства, пришвидшення розгляду справ, зменшення витрат сторін у процесі розгляду справи та підвищення ролі процедури альтернативного (несудового) вирішення спорів. Водночас слід зазначити, що визначальним був концепт доступності правосуддя, під егідою якого проходила модернізація англійського процесуального законодавства. Як вказано

у ст. 1.1 (1) ПЦС, вони є новим процесуальним кодексом, що уповноважує суд вести процес справедливо. Зокрема, законодавцем розкриваються складові «справедливого розгляду справ» – суд має забезпечувати рівність сторін, контролювати витрати; застосування необхідних методів для вирішення справи повинно залежати від складності самої справи та становища сторін, справу слід розглядати швидко та неупереджено.

Цікавим вбачається й юридико-технічний концепт оформлення, використаний при розробці ПЦС. У ст. 1.1 (1) Правил цивільного судочинства зазначалось, що вони є новим процесуальним кодексом. По суті, Правила доцільніше називати не новим кодексом, а першим, адже в Англії відсутня традиція приймати в окремих галузях об'ємні акти – кодекси. Таким чином, створення ПЦС можна визначити як першу спробу кодифікації цивільно-процесуального законодавства. Основний текст Правил цивільного судочинства 1998 року складається з частин (*parts*), до яких включаються правила (*rules*). Майже кожна частина правила наділена практичними вказівками (коментарями, роз'яснювальними положеннями), розташованими одразу після відповідно викладеної частини, та Законом про цивільне судочинство 1997 року (ст. 9 (2)) визначається як «інструкції щодо застосування судами процесуальних норм та процедур Правил цивільного судочинства». Ці роз'яснювальні положення вказують, що очікує суд від сторін та їх представників стосовно заповнення та оформлення певних документів та яким чином сторони мають скооперувати свої зусилля задля результативного розгляду справи. Також зазначаються варіанти поведінки суду у певній ситуації. Наприклад, в практичних вказівках перелічено, які санкції може застосувати суд, якщо певне судове розпорядження не виконується [17, 267]. Зазначимо, що ПЦС піддаються постійним змінам та доповненням. Так, спочатку вони містили 51 частину, а на сьогодні, з урахуванням останніх змін, – 79 частин. Така динамічність їх розвитку обумовлена безпрецедентним досвідом Англії щодо методологічної розробки ПЦС. Перші 48 правил розташовані у послідовності, відповідно до

стадій судочинства. Разом із тим окремі норми Правил Верховного суду Англії та Правил судів графств, що регламентують специфічні процедурні питання або особливості провадження за окремими категоріями цивільних спорів, продовжують діяти. Вони поступово переробляються і включаються до структури діючих правил. Отже, можна зробити висновок, що ПЦС є відкритими і розробленим таким чином, що їхня структура дає законодавцю змогу поступово їх доповнювати.

Підсумовуючи, можна зазначити, що ПЦС зламали традиційні уявлення про глибину консервативності англійського правосуддя. Вбачається можливим в умовах відходу Англії від системи класичної змагальності назвати нову модель цивільного процесу «дуалістичною» з огляду на її новітні характеристики (що поєднують у собі риси змагальної та інквізиційної моделей). Необхідно вказати також, що на прикладі розвитку та змін у цивільному судочинстві Англії, які носили еволюційний характер зміни моделі судочинства, знаходить своє підтвердження доктри-

на «нейтральності», сталості й самостійності цивільного процесу та «правової і соціальної цінності інституту правосуддя».

Вперше в історії розвитку англійського цивільного процесуального законодавства було розроблено та прийнято єдиний об'ємний акт – Правила цивільного судочинства. За своєю формою вони є кодексом, що дає змогу вказати на інкорпорацію європейського способу кодифікації права.

Характер і обсяг запроваджених змін та нововведень у системі цивільної юстиції, а також безперервність оновлення процесуального законодавства свідчать про унікальний підхід до еволюційного реформування цивільного процесу Англії та динамізм вдосконалення нормативної бази, що відбиває відповідний підхід до структури ПЦС та перспектив регулювання цивільного процесу.

Заслугує на увагу і безпрецедентний досвід роботи лорда Вулфа та його групи із системної та оперативної підготовки й запровадження нових Правил, покладений в основу оновлення процесуального законодавства деяких держав та порівняльних досліджень.

Список використаних джерел:

1. Giorgiantonio C. Civil Procedure Reforms in Italy: Concentration Principle, Adversarial System or Case Management? September, 2009 № 66: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eale09.eu/osc2/index.php/EALE/roma09/paper/viewFile/88/33>
2. Civil Justice Reform in Hong Kong – An Overview. Pinset Masons. March 2009: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pinsentmasons.com/PDF/CivilJusticeReform.pdf>
3. Гражданский процесс зарубежных стран: учеб. пособ. / под ред. А.Г. Давтян. – М.: ТК Велби, Проспект, 2008. – 480 с.
4. Елисеєв Н.Г. Гражданское процессуальное право зарубежных стран: учеб. / Елисеєв Н.Г. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2004. – 624 с.
5. Комаров В.В. Гражданский процесс в глобальном контексте. 2009 / Комаров В.В. – Х.: Нац. юрид. акад. Украины, 2009. – Вып. 2. Юрид. наука и образование. – 332 с.
6. Кудрявцева Е.В. Гражданское судопроизводство Англии / Кудрявцева Е.В. – М.: Издательский дом «Городец», 2008. – 320 с.
7. Кудрявцева Е.В. Правила гражданского судопроизводства по реформе английского гражданского процесса конца XX века / Е.В. Кудрявцева // Вестник Московского университета. – 2003. – № 5. – С. 86–93. – (Серия 11. Право).
8. Кудрявцева Е.В. Современная реформа английского гражданского процесса: автореф. дисс. на соискание ученой степени доктора юрид. наук: спец. 12.00.15 «Гражданский процесс; арбитражный процесс» / Е.В. Кудрявцева. – М., 2008. – 46 с.
9. Варано В. Некоторые размышления о процессуальном праве и подходе «общего стержня» / Варано В. // Ежегодник сравн. правоведения. 2004 год. – М.: Норма, 2005. – 256 с.
10. Woolf, Lord. Access to justice: Interim Report. Lord Chancellor's Department, June 1995: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dca.gov.uk/civil/interim/contents.htm>
11. Woolf, Lord. Access to Justice Part II: Final Report, Lord Chancellor's Department, July 1996: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dca.gov.uk/civil/final/contents.htm>
12. Greene D. Woolf day nears // Credit Management. – 1999, 1 February. – 3 p.

13. Darbyshire P. Darbyshire on the English legal system. – London: Sweet and Maxwell, 2005. – 594 p.
14. Elliott C., Quinn F. English legal system. Eighth edition. Pearson Education, 2007. – 659 p.
15. Hudson A. Towards a just society: law, labour, and legal aid. Continuum International Publishing Group. – 1999. – 286 p.
16. Lightman G.. The Civil Justice System and Legal Profession – The Challenges Ahead. C.J.Q., Vol. 22, July. Sweet & Maxwell. 2003. – P. 235–247.
17. Slapper G., Kelly D. The English legal system. Fifth edition. Routledge, 2001. – 650 p.
18. Лисицын-Светланов А.Г. Тенденции развития международного гражданского процесса: автореф. дисс. на соискание ученой степени доктора юрид. наук: спец. 12.00.03 «Гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право». 12.00.15 «Гражданский процесс; арбитражный процесс» / А.Г. Лисицын-Светланов. – Нижний Новгород, 2002. – 40 с.
19. Zander M. The Government's Plans on Civil Justice. The Modern Law Review. – Vol. 61. – No. 3 (May, 1998). – P. 382–389.

Катерина ТКАЧ

ПЕРЕДУМОВИ ТА КОНЦЕПТИ РЕФОРМИ АНГЛІЙСЬКОГО ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Резюме

Досліджується дореформене законодавство Англії. Аналізуються недоліки англійського цивільного процесу. Описується робота законодавців над новими Правилами цивільного судочинства (ПЦС). Визначаються основні концепти ПЦС.

Екатерина ТКАЧ

ПРЕДПОСЫЛКИ И КОНЦЕПТЫ РЕФОРМЫ АНГЛИЙСКОГО ГРАЖДАНСКОГО СУДОПРОИЗВОДСТВА

Резюме

Исследуется дореформенное законодательство Англии. Анализируются недостатки английского гражданского процесса. Описывается работа законодателей над новыми Правилами гражданского судопроизводства (ПГС). Определяются основные концепты ПГС.

Kateryna TKACH

BACKGROUNDS AND CONCEPTS OF REFORMING CIVIL JUSTICE OF ENGLAND

Резюме

The pre-reform legislation of England is studied. The defects of English civil proceedings are analyzed. Lawmakers work on new Rules of civil justice is described. Main concepts of Rules of civil justice are determined.